

tott tárgy átvevője kizárhatják akkor, amikor annak egyik alternatívája biztosított és biztosító között már érvényesen létrejött.

Egyébként is a 484. §. csak annyiban megengedő, hogy két alternatíva között enged választást. Ha a felek az átszállás kizárását választják, ezt csak a biztosítási szerződésben tehetik, ha ezt nem kötötték ki, a másik alternatíva mint törvényes rendelkezés már *cogens* jellegű és a törvény hatálya alá nem eső felek rendelkezési körén kívül esik.

De lege lata tehát ténylegesen az a helyzet, hogy a jogutód köteles az előd biztosítását átvenni, annak díját fizetni, consensus nélkül hosszú éveken keresztül szerződéses viszonyban állni mindazért, mert az 1927: X. t.-c. nem intézkedett arról, hogy tulajdonosváltás esetén a szerződés felmondható legyen. Hogy ez a kérdés mindeddig nem nyert égető aktualitást csak azon mulott, hogy — mint azt doberdói Bánlaky Zoltán kifejtette, — a biztosítók a biztosítás átvételét szerződésileg úyszólván kivétel nélkül kizárják.

Ilyen elméleti és gyakorlati fontosságú kérdés szabályozása azonban nem bízható a szerződésre, — mely ú. n. alávetési szerződés lévén, az átszállás kérdését egyedül a biztosító akaratától teszi függővé, — hanem a kérdés megoldása az egész biztosítási jogot egységesen kodifikáló törvényre vár. *Dr. Fonyó György.*

JOGGYAKORLAT.

Strukturaváltás a jogban.

I.

Dr. Kende Ernő tőzsdei jogügyi titkár előadása a *Civil-jogászok Vitatársaságában* december 7-én: „*Gazdasági strukturaváltás — strukturaváltás a jogban*” címen. Előadó abból kiindulva, hogy a jelek szerint a kapitalista gazdasági rend új fázisba lépett és fel kell tennünk, hogy a gazdasági életnek mostani abnormis jelentkezése átmeneti állapot és be fog következni annak új formája, esetleg egészen új strukturája, vizsgálat tárgyává tette az amerikai és európai gazdasági helyzetet, a Marxizmust, a liberális szocializmust (Oppenheimer), Spengler tanait, az egyes légújabb kapitalista teóriákat (Werner Sombart, Mises, Coudenhove-Calergi, Cassel, Hantos Elemér stb.) és megállapította, hogy ezek mindegyike minő gazdasági strukturát mutat. Nézete szerint a *gazdasági krízis főtünetét: a termelés és a fogyasztás közötti egyensúly megzavarását, világnézeti felfogásokkal alátámasztott elméletektől és a politikától mentesen is ki lehet küszöbölni*, mert a fogyasztás egyensúlyzavarának az oka talán semmi más, mint a *helytelen, a változó viszonyokhoz alkalmazkodni nem tudó termelés, a termelési technika*

minőségi és mennyiségbeli beállítás. A termelés racionális át-
alakítása, ha az csak egy országon belül is történik, útnak indít-
hatja a szanálást. Foglalkozott a *szegedi Rotary Clubnak* az
Alföld problémáit tárgyaló ankétjének eredményével, amely
Magyarországot illetően ugyanerre az eredményre jutott: olyan
termékek, amelyek piacot nem találnak, amelyeknél a
velünk versenyző területek tökéletes technikai berendezése foly-
tán versenyképesek nem vagyunk, a legszükségesebb belső szük-
séglet erejéig szabad csak termelni és termelésünket olyan cik-
kekre kell átállítanunk, amelyekre fogyasztóképeség és piac
van. Azokkal az általában hangoztatott nézetekkel szemben,
hogy a termelés átállítása, különösen rövid idő alatt és főleg
pénzügyi okoknál fogva, majdnem lehetetlen, *történeti példákra*:
Dániára, Kanadára hivatkozott és arra, hogy azzal az áldozat-
tal, amit eddig pl. a boletta formájában hozott meg az ország,
a termelés racionalizálása nagyrészt megvalósítható lett volna.
Azonban nemcsak a mezőgazdaság átállítása jöhet figyelembe,
hanem az *ipar terén* is tekintettel kell lennünk a belöldi és kül-
öldi szükségletekre. Felhívta itt *Vágó Józsefnek* a Pester Lloyd
november 6-i számában közölt megállapítását, hogy a *magyar
külkereskedelem struktúraváltozásaon megy át és lassan leveti
agrártermészetét*. Előadó úgy gondolja, hogy amennyiben gaz-
dasági struktúraváltozásnak csak azt neveznök, ha a gazdaság
alapjaiban változnék meg, ez esetben még gazdasági struktúra-
váltásról sem kell beszélni, hanem *csupán a termelés struktú-
rájának észszerű átírányításáról*. A modern jogbölcseleti alap-
tanok (Juristische Grundlehre: Kelsen, Somló Bódog, Lask,
Radbruch stb.) bírálata alapján megállapította, hogy bár a jogi
norma tisztá alaki megjelenésén felül különösen a magánjogi
szabályoknak bizonyos állandó keretei is vannak, — melyek
minden szociális létben szükségkép jelentkeznek, — tartalmilag
állandó értékű apriorisztikus magánjogi szabály nincs, mert a
jog csupán felépítmény, melynek alépítménye, irányítója a
mindenkori gazdasági helyzet. A *jogrendszer struktúrája tehát
az alapul szolgáló gazdasági rendszerhez alkalmazkodik*. Az elő-
adó szerint *valamely jogrendszer különös struktúrájánál két
főszempont jön figyelembe*: Először az, hogy abban a tisztán
magánjogi szabályokat mennyiben érintik közjogi jellegű szabá-
lyok; ezzel a kérdéssel összefügg *Spengler* megkülönböztetése
a *statikus és dinamikus jog* között. Az előadó a spengleri gon-
dolatot továbbvitte és kimutatni igyekezett, hogy a dinamikus
jog a kapitalizmus jogrendszerében is helyt fog (errenézve külön-
böző újabb teóriák is ismeretesek: Duguit, Bott-Hodenhausen,
Fehr), különösen azonban mégis olyan jogrendszerekben érvé-
nyesül, ahol az állami beavatkozás kommunisztikus, vagy szo-
cialisztikus alapokon az egyéni érdekkört a legerősebben korlá-
tozza. A jogrendszer struktúrájánál *másodszor* figyelembe jön
az, hogy abban magánjogi jogositványok miként terjednek ki.

az egyes államtagokra, minő *monopoliuma* van és lehet az adott jogrendszer keretében egyes társadalmi osztályoknak és egyeseknek. E két szempont alapján vizsgálta végül a mult jogrendszereit, az uralkodó jogrendszert, a szocialista jogrendszert (a szovjet jogát) és megállapította, hogy a termelés racionális átállítása esetén a mai jog struktúrája lényegében nem is változék, mert az állami beavatkozás, a dinamikus jog egy bizonyos mértéke és a monopoliumok, melyekre a termelés átalakításánál szükség van, a mai jogrendszerben is uralkodnak, — csakhogy ezeknek racionális, minden egyéni érdeket kiküszöbölő egyensúlybakerülését kell biztosítani. — Az előadást követő vitában dr. Ujlaki Géza, dr. Blau György és dr. Beck Salamon vettek részt.

II.

Dr. Kende Ernő tőzsdei jogügyi titkár a Civiljogászok Vita-társaságában gazdasági structuraváltozás, structuraváltozás a jogban címmel igen érdekes és nagyszabású előadást tartott, amelynek közzététele kívánatos volna. Az előadás rövid kivonatát lapunk fent közli. A téma érdekessége folytán vázlatosan ide rögzítem az előadáshoz fűzött megjegyzéseimet.

Az organizmusok világában a szaporodás az ölelkezések nyomában támad. A növénytan ismeri a parthenogenezist, a tudományban a szabály a parthenogenezis, a tudós egyéni munkája. De a tudomány szaporodásában is fontos szerep jut az ölelkezésnek, annak a methodusnak, amely egymástól különálló tudományágak kölcsönhatásait kutatja fel és ennek a kölcsönhatásnak eredményeit vonja le. Dr. Kende ennek az öleltett tudományos módszernek eddigi írásaiban is művelője volt, amikor jórészt filozófiai tételek eredményeit igyekezett a tételes jogtudomány számára értékesíteni. Ezuttali témája a jogtudománynak a közgazdaságtannal való összefüggéseit vizsgálta és ennek a kölcsönhatásnak eredményeit kutatta. Számomra két tudományág összefüggésének vizsgálata csak kiindulópont a jogtudománybeli hasznosításra. Ezuttal is tehát arra szorítkozom, hogy a Kende által kifejtett gondolatmenet jogi visszatükrözéseit a jogszabályok alakulásának bemutatásán kíséreljem meg igazolni.

Kende Spengler szisztémájára támaszkodva, a régi sztatikus jogfelfogással szemben a dinamikus, mások elnevezése szerint funkcionális jogfelfogást hangsúlyozta. A sztatikus jogfelfogás a nyugvó állapot elrendezésére fektette a súlyt, vezető szempontja az volt, hogy a jogosultságokat és kötelezettségeket elrendezze, de ezen túl az embereknek a jog által nem befolyásolt szabad akaratelhatározására bizta, hogy az emberek mit és hogyan cselekszenek és csak utóbb e cselekvések nyomán támadt helyzetből fakadó érdeksurlódásokra reagált. A funkcionális jogfelfo-

gás ezzel szemben a gazdasági élet működését, a legtágabb értelemben vett üzemvitelt, személyeknek és tárgyakkal, jogoknak és kötelezettségeknek életbeli működését — funkcióját — tekinti irányadónak és teszi szabályozása tárgyává és ezzel a jogi szabályozás körébe bevonja az emberek eddigi autonóm elhatározásából megszületett cselekvéseket, e cselekvések mikéntjét is. Néhány példával illusztrálni kívánom, hogy az üzemvitel szempontja már mai jogszabályaink keretén belül is milyen sokszor hat formálónan jogszabályaink tartalmi kialakulására.

Természetesen rendszeres kifejtésre ez alkalommal tér nem nyílik, csak egyes alkalmi tételeken kívánok a functionális, üzemviteli szempont követelményeihez igazodó jogi szabályozásra reámutatni.

A kötelesrészről szóló tanulmányomban reámutattam arra a fejlődési jelenségre, hogy a vérség jogán fellépő kötelesrészre jogosult érdekeit a jogi szabályozás tudatosan háttérbe szorítja az örökös javára. Az örökös érdekeinek eme favorizálása nem az örökös személyének szóló kedvezés, hanem az örökösben az üzem folytatóját látja a jog és az örökös kedvezése annak a gondolatnak érdekében történik, hogy az üzem továbbvitele a kötelesrész címén előálló terhelés okából mennél kisebb teherrel küzdjön meg. Ez a szempont domborodik ki, a mi magánjogi törvénykönyvjavaslatusunkban is, amely a kötelesrész kiszámításánál megengedi, hogy a kiszámítási alapnál a hagyatéki tárgyat képező ingatlan ne a forgalmi értékben, hanem a hozadéki értékben vételessék alapul. A hozadéki érték alapulvétele azt kívánja elérni, hogy az örökös gazdálkodása során csak akkora teherrel terheltessék, amely az ingatlan hozamával arányban áll. Ez a szabályozás kézenfekvően mutatja azt az alapjául szolgáló gondolatot, hogy a további üzemvitel zavartalansága az a jogpolitikai célzat, amely a szabály megalkotására vezetett.

A statikus jognak legtipikusabb területe a dologi jog, amely a jog nyugalmi állapotának a maga mozdulatlanságával a legalkalmasabb területe. Ezen alapszik egyébként az a nézet is, amely a dologi jogot az egyes nemzetek elkülönülő jogi elfogása sajátlagos termékeként mutatja be, amely ép ez okból a nemzetközi egyenlősítési törekvésekkel szemben többé-kevésbé elzárkózó, de a functionális szempont még a dologi jog területén is érvényesül. A „rendelteteses javakról” szóló jogászegyleti értekezésem egész tartalma annak a gondolatnak illusztrálása, amit Szászy-Schwarz Gusztáv az előadás után tartott elnöki zárszavában az előadás vezérgondolataként kiemel, hogy azon régi szempont mellett, hogy valamely dolog, vagy jog kié, az előadás annak fontosságát domborította ki, hogy a dolog vagy jog minő célra van beállítva, hogy az milyen funkciót tölt be a gazdasági életben. A rendelteteses javak kategóriája a maga

egészében a gazdasági javak functionális szerepének a jog részéről történő honorálása.

Új példa a kereskedelmi jog világából. A részvényes egyéni jogát képezi a felvilágosítás iránti jog. A felvilágosítás iránti jog azonban szembekerülhet a társaság érdekeivel, mert oly adatokat hozna a közgyűlés nyilvánosságán keresztül köztudomásra, amely adatok ismertté válása a társaság üzemvitelére hátrányos volna. Törvényi szabályozások és codificatorius törekvések a részvénytársaság üzemvitelének zavartalansága érdekében a részvényes felvilágosítási jogát korlátozzák, az igazgatóságnak a kérdés megválaszolására vonatkozó kötelezettségét épenúgy elhárítják, mint ahogy az angol külügyminiszternek. Joga van a hozzá intézett interpellációkra az érdemleges válasz helyett a „Not answer” (nincs válasz) parlamenti szólamdjával a felvilágosítást elhárítani. Az üzemi érdek ime jogok megszorítására hat vissza.

Utaltam arra, hogy a statikus jog világában az egyesek szabad akarathatározására van bízva mit tegyenek, mit ne tegyenek. Ebből folyik az is, hogy szerződést önelhatározásból szabadon köthetnek a felek, vagy eltekinthetnek a szerződéskötéstől. A Kontrahierungzwang esetei mutatják, hogy a jog ezt a cselekvést, illetve nem cselekvési szabadságot is korlátozza és adott esetekre a szerződés megkötését kötelezővé teszik. Az indokoló szempont ezuttal is a szembenálló felek üzemviteli érdekeiben keresendő.

A szabadalmi jog megadása a gyakorlási kényszer kötelezettségével jár. A nem cselekvés szabadsága tehát itt is korlátok közé szorul. A kötelező joggyakorlás egyéb esetei is sűrűn visszatérnek általános magánjogunkban — mindig valamely szembenálló más érdekelt javára. A hitelező a kezesre tekintettel, különböző ilyen joggyakorlási kötelezettséggel van megterhelve. Az adós több beszámítási lehetőség közül azzal a beszámítási igénnyel köteles élni, amely harmadik érdekelt érdekeinek legjobban felel meg (ld. Jelzálogtörvény 44. §. 2. bekezdése).

A tulajdonjog tárgyával való szabad rendelkezés pozitív és negatív irányban kötelező jogszabályok, azok a szabályok, amelyek vagy kötelezően előírják, hogy a tulajdonjog tárgyával miként kell bánni, vagy azt, hogy a tulajdonjog tárgyával mit nem szabad tenni, tartalmuk szerint valamennyiben functionális jellegűek, amennyiben az üzemvitel módját szabályozzák. Ezek a jogszabályok közelebb visznek ahhoz a felfogáshoz, amely a tulajdonosban társadalmi megbízottat lát. Meszlény Artur a svájci polgári törvénykönyvről írott nagyszerű könyvében a tulajdonos társadalmi megbízotti szerepének egy szélesvonalú tudományos apparátussal ad igazolást.

Ezekkel a szétszórt, a jog legkülönbözőbb területeiről vett

példákkal csak halvány képét igyekeztem adni annak, hogy a jog functionális irányban való terelése egyáltalán nem a jövő zenéje, hanem a jogfejlődés mai stádiumának már érvényesülő folyamatos tendenciája.

B. S.

A közigazgatási bíróság 169. sz. jogegységi megállapodása. Ennek a megállapodásnak lényege az, hogy „az ügyvédnek házkezelésből eredő jövedelme után a kereseti adót külön kell megállapítani”.

Elfogadhatatlan a bíróságnak ez a konkluziója, de tarthatatlan a határozat okfejtése is.

A kiindulási pont az, hogy a kereseti adó tárgyi adó, amelyet a törvény nem az adózó személyére, hanem a vállalatra ró. Eppen a határozatnak ebből a helyes kiindulási pontjából következik, hogy egy-egy ügyvéd egész üzemét öleli fel a reá és helyesebben ügyvédi irodájára vagy — ha úgy tetszik — vállalatára kirótt kereseti adó. Nem lehet az egységes üzemet részekre tépni, és az egyes üzemi ágakat külön vonni kereseti adó alá.

Ugyanolyan joggal, amely jövedelmét az ügyvédnek ügyvédi összjövedelméből, bármely pillanatban azt is kimondhatná, hogy ugyanannak az ügyvédnek különválasztandók peres ügyekből, perenkívüli ügyekből, polgári ügyekből és büntető ügyekből eredő jövedelmei és mindezek a jövedelmek külön-külön vállalkozásokból eredő és tehát külön-külön kereseti adó alá eső jövedelmei.

Az ügyvédi gyakorlat a mai gazdasági élet sokfélesége folytán természetesen változatos és kiterjed a gazdasági élet legkülönbözőbb ágaira. Ugyanígy szükségszerűen a mai gazdasági élet parancsolta munkamegosztás folytán egyes ügyvédi irodákban speciális tevékenységek kristályosodtak ki. Kisebb városokban a legtöbb ügyvéd mindenféle ügygel foglalkozik; a fővárosban számos ügyvéd csak szerzőijogi kérdésekkel, számos ügyvéd csak büntetőügyekkel, még mások csak perenkívüli ügyekkel foglalkoznak. Ha azonban ilyen speciális üzemben elvétele más ügy is intéztetik, ez még korántsem lehet ok arra, hogy tagoltan vettessék ki a kereseti adó az illető ügyvédre, egyrészt külön a speciális szakmájából eredő keresetere és külön az egyéb ügyvédi kereseti forrására.

Azt mondja a közigazgatási bíróság e jogegységi megállapodásban, hogy „házkezelő lehet olyan egyén is, akinek ügyvédi oklevele nincs” és ez okból külön foglalkozásnak minősíti a házkezelői foglalkozást. Ez a kijelentés csak féligazság, mert ez nem bizonyítja azt, hogy nem-ügyvéd képes-e vagy sem ezt az ügykört szakszerűen ellátni.

Ha valamikor, úgy 1918. óta éppen a házkezelői tevékenység az, mely legszorosabban hozzátapad az ügyvédséghez. 1918-tól 1924-ig folyamán negyedévente változott a fizetendő házbér és a legkomplicáltabb számítgatásoknak volt helye. Aki a lakásrendeletek útvesztőjében nem találta meg a kivezető fonalat, az még csak ellenőrizni sem bírta a számítások helyességét. Az ügyvédnek is igen behatóan kellett a mindenkori rende-

tekkel foglalkoznia, ha helyesen kívánta tudni a mindenkori jogi helyzetet. De 1924. óta sem mondható a helyzet egyszerűnek a lakásügyek terén, mert jogi képzettség nélkül senki nem képes érvényes lakásfelmondást közlő levelet sem megírni. Tehát nemcsak ügyvédi oklevéllel kell rendelkeznie a házkezelőnek, ha ugyan az ügyvédi oklevél tekintetik a jogászai tudás kritériumának, hanem egészen speciális jogi tudást igényel a felmondásoknak és felmondási pereknek elintézése. Igazolja ezt a bírósági irattár, amelyből garmadaszám emelhető ki olyan ítélet, amely a bérbeadó felmondását azért utasította el, mert a felmondó levél tartalma nem felelt meg a lakásrendelet kívánalmainak. Akinek ügyvédi oklevele van, még az sem tud ezekben az ügyekben eligazodni, ha nem kíséri éber figyelemmel a bírósági egészen különleges gyakorlatot. Ugyanígy állunk a házbirtokkal járó adók kérdésével is. Könnyű volt 1914-ig ismerni a házbirtokot terhelő adókat. Ma e téren is nap-nap után változások állanak be és nem elégséges az a pénzügyijogi tudás, amit az ügyvédi vizsgánál megkívánnak; ma itt is dzsungelszerű jelenséggel állunk szemben. Aki nem bír alapos pénzügyijogi ismeretekkel és nem követi éber figyelemmel a nap-nap után megjelenő rendeleteket, nem képes a jogi helyzetet áttekinteni és annál kevésbé képes a pénzügyi hatóságok eljárásának helyességét és törvényességét felülbírálni. És éppen ez okból ma fokozott mértékben áll az, hogy csakis speciális ismeretekkel bíró ügyvéd vagyis jogászember láthatja el szakszerűen a házkezeléssel járó teendőket.

Nincs tehát jogosultsága annak az elgondolásnak, hogy az ügyvédi üzemből kiragadtassék a házkezelésből eredő jövedelem, mely az ügyvéd összkeresetének szerves alkatrésze, és tehát semmiképen sem ettől eltérő külön foglalkozásának (üzletnek vagy vállalatnak) minősül.

Azzal érvel a bírósági döntés, hogy a 300. sz. rendelet 9. §-a (üzlet vagy foglalkozás megszűnése) esetében az adótörleszt nem lehetne megfelelően foganatosítani, ha nem iratik elő külön-külön az „ügyvédi” és „házkezelői” kereset. Az előzőkből következik azonban, hogy itt petitio principiivel állunk szemben, mert adottságnak vétetett az, hogy külön kereset a házkezelői és külön kereset az ügyvédi; holott fent kimutattuk, hogy a házkezelésből eredő kereset beleolvad az ügyvédibe és ez utóbbinak alkatrészét képezi. Ha tehát valamely ügyvéd nem hagyja abba az ügyvédi gyakorlatot, de megszűnik az ezzel kapcsolatban házkezeléségből eredő kereseti forrása, ebből csak az következik, hogy nincs helye az említett 9. §. értelmében adótörlésnek. Ily esetben az ügyvédnek csupán egyik foglalkozási ágában állott be évközben oly szünetelés, vagy megszűnés, amely adótörleszt kérésére egyáltalán nem jogosítja fel.

A bíróság 169. számú megállapodása az életben súlyos sérelmét jelenti az ügyvédségnek. Ugyanis az ügyvédi kamara állapítja meg az ügyvéd forgalmi adóját és a pénzügyi hatóság ennek alapján az ügyvéd kereseti adóját. Az ügyvédi kamarák — mint fent kimutattam — helyesen az ügyvéd összkeresetét veszik alapul, ideértve a házkezelésből eredő keresetet is és

utóbb a pénzügyi hatóság, hivatkozással a közigazgatási bíróság 169. sz. jogegységi határozatára, ügyvédi keresetnek minősíti a kamara által megállapított egész adóalapot és további adóalapot teremt és vesz adó alá „házkezelői” kereset címén.

A jogegységi megállapodás a kimutatottak szerint elméletileg helytelen elgondoláson alapszik és gyakorlatilag káros eredményekkel jár, miért is kívánatos, hogy a bíróság ezt a kérdést teljesülési döntvénnel szabályozza, amely esetben — ha a teljesülés várakozás ellenére fenntartaná a 169. sz. jogegységi határozatot — bizonyára az ügyvédi kamarák is bifurkálni fogják a házkezeléssel is foglalkozó ügyvédek keresetét, hogy elejét vegyék a kettős megadóztatás lehetőségének.

Dr. Szücs Miklós.

IRODALOM.

Dr. Schwartz Tibor: A kereskedelmi vétel jogszabályai. A vétel egyike a legősibb ügyleteknek; kötik, szabályozzák, teljesítik és megsértik, mióta az emberi társadalom a forgalmi életet ismeri. De csak az alapvonalak élnek hosszú, évezredek életet; mindaz, ami a közöttük levő teret kitölti, ami a tartalmat és lényegét adja, — változik az idők változásával, a gazdasági világ strukturájának meg-megújuló átalakulásával. Ezért jogsult — in idea — az új mű az ősi ügyletről.

Csupán in idea? Nem; gyakorlati megvalósításában is akkor, ha újat hoz, ha számol az új gondolatokkal, a tárgy körében beállott átváltozásokkal, azzal, ami mozgó és megújuló.

Schwartz Tibor kimerítő, a vételi ügylet minden vonatkozására kiterjedő könyve a mértéket mindkét irányban — elméletileg is, gyakorlatilag is — betölti. Azt szoktuk hinni, hogy valamely nyelvnek elszigeteltsége a színvonalnak fokozatos sülyedését vonja maga után. A hallgatóságnak parányi volta, az olvasóközönségnek kis számára zsugorodása, a könyvkiadás problémájának súlyossága és szervezetlensége — elnémitja, elűzi a teremtő gondolatot. Modern jogirodalmunk sok vezérlő munkája élő cáfolata e pesszimiztikus felfogásnak. E cáfolatok sorozatát gyarapítja Schwartz Tibor most megjelent, újabb munkája is.

A mű felépítésének alapja: egyfelől széles látókörű tudás, mely felöleli a francia, a svájci és az angol jog ismeretét egyaránt, — ami megnyilvánul abban, hogy ezen jogrendszerek párhuzamos, vagy ellentétes állásfoglalása a mű során az egyes kiemelkedő szabálycsoportok taglalásánál mindenütt feldolgozást nyer; másfelől nagy olvasottság, amely kiterjed a vezető német szerzők (Dühringer, Hachenburg, Endemann, Oertmann, Staub, Thöl, stb., stb.) alapvető munkáira, valamint a magyar